

Радослав Меденица

СЈЕЋАЊЕ НА МИЛАНА ВУКИЋЕВИЋА

Имао сам намјеру да на овом скупу изнесем укратко своја сјећања како је дошло до покретања „Записа“ прије педесет година. Али како је мој приједлог о томе уредник Бојовић већ уврстио у свечани број „Историјских записа“ који је ових дана изашао, учинило ми се да неће бити претенциозно и да ми овај скуп неће замјерити ако посветимо неколико минута човјеку, који је као научни и књижевни радник иза себе истина мало оставио, али чији се веома снажни утицај осјећао на прва годишта „Записа“, нарочито у погледу књижевно-умјетничке стране прилога које су „Записи“ објављивали, човјека који је по својим способностима далеко надмашивао свога јединог ближег пријатеља, Вида Латковића, који се касније развио у врло солидног научног радника.

Ријеч је о Милану Вукићевићу, члану редакције „Записа“ који је заједно с аутором ових редака и Латковићем првих година излажења часописа био један од носилаца цјелокупне одговорности и обавеза у погледу његова уређивања — иначе веома чудном и загонетном човјеку.

Толико пута сам се питао: шта је то тако дубоко притискивало овога човјека! Веома способан, боље да кажем талентован по ономе што се „скривало“ у њему, исправан као човјек и поуздан као пријатељ, али повучен и затворен у себе до неучтивости. Сатима смо понекад корачали испод Ђинова брда, на крају дјетињског поља, а да међу нама не би пало ни педесет реченица ако се ја не бих наметнуо и иницијативу за разговор њему препуштао. Да ли је била у питању посљедица оптерећености дјетињства сиромаштвом! Не вјерујем! Мање или више већина нас је била израсла из сличних друштвених слојева. Отац Миланов је био жандарм, али никад ни од кога нијесам чуо да је био алкохоличар, што би пружало извјесну полазну тачку за неко објаш-

њење у Вукићевићевом карактеру. А тешко би било уопште замислити тако нешто у служби безбједности Цетиња, гдје никад ни као ђак ни касније као наставник нијесам имао прилике да видим припита а камоли пијана човјека. А весела и пјесме по гостионицама било је обилно.

А остати, и као гимназиста, и као студент, и као наставник, и као зрео човјек, још уз то као културни и научни радник, увијек затворен у себе и вјечито нешто мозгати у себи и са собом, врло је озбиљна ствар. Јер младост и ведрина младости морају, макар изузетно и у појединим животним тренуцима, да избију на површину, а код Вукићевића све је морало да се открива. У гимназији је скретао на себе пажњу својом изузетном мирноћом и незаинтересованошћу за ђачке враголије. А имали смо једног наставника историчара великог добричину, који је у основи изгледа био лијен човјек јер се никако није могао уклопити у такозвани „стандардни“ наставнички стил: да обрађује поједине лекције и провјерава пређени материјал. Он би само погледао шта долази на ред али би, умјесто тзв. педагошке јединице, почео да разлаже неки историјски проблем обично у широким оквирима. А при испитивању је већином провјеравао те опште линије тежећи што више самосталном изношењу материјала. Био је веома омиљен јер се наметао својом културном ширином и дозвољавао нам велике слободе. Кад је једном провјеравајући своје историјске дигресије упитао нешто Вукићевића, добио је лијепо заокругљен слободно конструисан одговор, саслушао га пажљиво и истакао да је он врло паметан дјечак који умије да мисли. И имао је право.

За Вукићевића је био спас што је на себе убрзо скренуо пажњу својим изузетно добро сročеним писменим задацима из српскохрватског језика. Тиме је извојевао себи изузетан положај не само код наставника него и код својих другова. Сви смо му помагали. Математика је била за њега неоткривена тајна. На таблу га изванредни и хумани Шпиро Томановић није ни изводио, а писмене задатке смо радили нас неколицина Вукићевићевих одањих другова, пошто наставник то „није примјећивао“, односно није хтио да примијети. То је трајало годинама. Таквих је људи онда било.

У Београду је на студијама доста касно „откривен“, тек послије једног семинарског рада. Али, покушаји Павла Поповића, професора књижевности, да га некако веже за факултет и науку нијесу успјели. Чак није користио ништа ни покушај да буде наставник најбоље и најутледније београдске школе, Друге мушке гимназије, која је онда имала највећим дијелом одабран и врло способан и педагошки и научни кадар.

На Цетињу је онда било неколико младих неочењених интелектуалаца који су својим „слободним“ понашањем доста скретали од уобичајеног „стила“ цетињског јавног живота, али је Вукићевић остао потпуно по страни. Како је по способности

скромни али амбициозни Видо Латковић успио да му се приближи и да му буде далеко ближи од нас других није ми јасно. Заједничко покретање алманаха „Јужњак“, који је претходио „Записима“, неоспорно је лежало у основи те изузетне блискости са Латковићем. Вјероватно је Латковићева амбициозност била онај дио погонске снаге која је Вукићевићу очигледно недостајала. У нашој „читаоници“, у двору бившег књаза Николе, у ствари у управи Музеја, гдје је онда радила учитељица Јовићевић, једина помоћница управника Душана Вуксана, који је исписивао и на свој начин конзервисао већ упола натруле документе дворског архива, Вукићевић би се понекад „разгалио“ и испричао по неку чаршијску згоду. Умио је да прича језгровито, без сувишности и бирајући изразе да би што боље окарактерисао личност или ситуацију о чему би говорио. Језик његових написа био је одабран и свјез, и врло прикладан. Он је био најбољи стилиста од свих сарадника „Записа“, али привољети га на писање није била лака ствар. Да Латковић није на жалост прерано умро, он би данас несумњиво могао да нам каже нешто више и поузданије о оним скривеним елементима Вукићевићева карактера који би ближе освијетлили „тамни вилајет“ овога ријетког човјека, јер Латковић се дуго кретао у његовој сјенци.

Као болестан и потпуно усамљен и напуштен човјек кретао се улицама Цетиња као мјесечар, увијек сам. Ријетко би хтио да застане и да проговори ријеч-двје са неким од многобројних својих пријатеља и познаника. Обично би само умјесто поздрава мануо руком и прошао. Мене је једном при мом пролазу кроз Цетиње удостојио ријетке почести, да на улици стане, да ми приђе, да се интересује за мој рад, чак и да упита за мог сина кога је као дјечака запамтио кад смо живјели на Цетињу.

Нијесам сигуран да ли би се ишта добило у погледу ближег пројцирања ове загонетне личности, кад бих данас могао доста поуздано, бар теоријски, да расвијетлим Вукићевићев случај, користећи своја медицинска сазнања о ендемском сифилису, стечена дугогодишњом лектуром из те медицинске гране као технички уредник часописа „Народно здравље“ и „Медицински гласник“. Феномен би био да се болест тако дуго и у релативно благом облику акутно манифестовала. Доста важан ослонац за што боље разумијевање овога случаја била би и Вукићевићева досљедна и апсолутна антипатија према женама, и чињеница, колико сам ја могао да сазнам, да никад није хтио да за своје недаће консултује неког љекара.

Као наставник био је одан и стрпљив пријатељ својих ученика.